

LANCZKOR GÁBOR

Sarjerdő

(RÉSZLETEK)

„Itt nyugszik/ Löw Lipót főrabbi/ A hazai Zsidók Megmagyarodásának Haladásának és Emancipációjának Előharcosa/ Született Czernahorán 1811 Május 22en Főrabbinak választották Nagykanizsán/ 1841-ben Pápán 1846 Szegeden 1850-ben Meghalt Szegeden 1875 okt. 13an eltemettetett okt. 17en/ Áldás emlékére”

SZEGEDI ZSIDÓ TEMETŐ

A gölemépítő prágai rabbi ük-ükunokája a zsinagógában magyarul prédikált? Diófa-levél hull koppanva a száraz avarra.

„Löw Immánuel/ *1854 I. 20/ .../ Mártírrá lett fia/ Anti/ 1907–1942/ emlékére”

SZEGEDI ZSIDÓ TEMETŐ

A főrabbi születési dátuma előtt csillag, házasságkötésének dátuma előtt gyűrű, halálának dátuma előtt mákgubó. Anti az unokája volt. A főrabbit '44-ben a szegedi gettóba zárták, majd útban Auschwitz felé, Budapesten halt meg a kórházban. A rabbi főműve: *Die Flora der Juden*. Zsidók Flórája, létezel? Itt, ebben a szépségesen elvadult temetőkertben bujkálsz a zsidókból lett keresztények, görögökből lett la-tinkeresztények elől?

„Özv. Löw Lipótné/ Redlich Borcsa *1823. IV. 19. (mákgubó) (talán 1905.) VIII. 16.”

SZEGEDI ZSIDÓ TEMETŐ

A feleség a férjjel nem közös sírban nyugszik. Pár méterrel arrébb, anyja-apja korábbi sírjában, fia, Immánuel későbbi sírhelye mellett nyugszik. A gránitgúla fekete-eres-szürkés márványabláján mostanra igen nehezen olvasható a vésett felirat; szemcsésen lemorzsolódott a betűk és számok éle. Asszonyneve kisilabizálható a férje révén. Születési neve az apja révén. Borcsa. Akárhogy is nézem, Borcsa.

„Tribus Magnis Hungariae/ Columnis/ Petro Pazmanno Sacrae/ Romanae Ecclesiae etc.”

POZSONY, DÓM

A katedrális tornyos homlokzatától pár méterre üvegfal, azon túl betonmederben hatsávós út fut rá az új Duna-hídra. A náciellenes Szlovák Nemzeti Felkelés nevét viseli a híd, amely a szlovák főváros jelképe lett. Itt állt, az út és a hídfő helyén állt a majdnem maradéktalanul kiirtott pozsonyi zsidók majdnem maradéktalanul eltüntetett városrésze: házak, utcák, zsinagóga, üzletek, udvarok. *Kilencven körül járhattott (Pázmány), lázgörcsök közepette feküdt egy óriási baldachinos ágyon, fáradtan, tompán szűrő szemekkel méregetett, aztán egy pohár pálinkát kért tőlem. Kerestem azt a pálinkát, de nem találtam magamnál mást, csak egy kopott lószerszámot.*

„Itt nyugszik/ Tóth Margit/ élt 60 évet/ 1957–2018/ Béke poraira”

DUNAHARASZTI ÚJTEMETŐ

Míg a lányaid és a férfi, akivel az életed utolsó tíz évében éltél együtt, virágokat ültettek egy hónapos hantodra, kicsivel arrébb négy unokád úgy túrta az egykori széles Duna-meder homokját, mint a játszótéren. Az urna fölé emelt szűk homokhant itt is, ott is leomlott, ahogy a kerek gödrökbe a földlabdás növények belekerültek. Én mentem el vízért. Mint egy *steampunk* kampósbot, úgy meredt ki a betongyűrűs kút mellett a csap a földből. Ma van a hatvanegyedik születésnapod.

„Szeged szülötte,/ Dugonics András/ (1740–1818)/ Piarista tanár, / A matematika egyetemi / professzora,/ Az első magyar regény írója,/ szóláskincsünk gyűjtője”

DUGONICS-TEMETŐ, SZEGED

Az első magyar regény (1788) rögtön bestseller lett, eladtak belőle ezer példányt egyetlen év alatt. Olvashatatlan. „Dugonics András/ Kegyes rendi tisztelői/ 1847” – a széles, magas sírhantból fölmeredő márványoszlop földalján ez volt az első felirat. A piaristák. *Derékszög, háromszög, kör, végtelen, lap, egyenlet, gömb, hasáb, tétel*, ezek mind Dugonics András szavai, ő vezette be ezeket a gyönyörű szavakat a magyar matematikai szókincsbe. És ez így méltó; a temető is az ő nevét viseli a panelházak tövében.

Rókusi temető

RÓKUSI TEMETŐ, SZEGED

Ki költözne be egy fölszámolt temetőbe, ahonnan elhordták a sírköveket, és az egymás fölé rétegzett csontok jelentékeny részét nem exhumálták? Ha a maga korában mutatósnak tetsző lakópark (1990-es évek) épül a helyszínen: számosan. Kik ők. Ugyanígy: kik voltak a földalattiak. Temető, mely egy temető temetője? Nem a saját halálomra való fölkészülés jegyében írom ezt a könyvet.

„Itt nyugszik/ Barna József/ Élt 72 évet megh. 1932 ápr. 15.”

RABTEMETŐ, SZEGED

A földút mellett betonkereszt, arccal (fölrattal) a sűrű gyalogakácoknak fordulva. Fiatal homoki dzsungel. A *Csillag* halottjaié. Rég, hatvan vagy nyolcvan éve nem temettek ide senkit. A fegyház halottjait már nem ide temetik. Kevés a megmaradt síremlék. Barna Józsefé. Betonkeresztje betűiben, pontjaiban, számjegyeiben macacs fekete festék, a kép is ilyen fekete a felirat fölött: szomorúfűz enyhelyén ferde fejfa áll. Föl kellett nézmem, mert mint a hanton, a törzsen is sűrű a borostyán: méretes fehérynár nyúlt fölém feketefoltos ágakkal, sárguló levelekkel.

Nazarénusok

NAZARÉNUS TEMETŐ, SZEGED

Puritán emberek, temetőjük is ilyen; puritánnak tűnő emberek. Csak a közösségen belül házasodnak, válás nem létezik, stb. A sírok gondozottak, a fű le van kaszálva, kerítés nincs, a határos bozót egybeér a Rabtemetőével. Keményre gyalult földút vezet ide a Rabtemető mellett. Tóparti sírkert; déli oldalán a téglagyári bányató opálos tükre tátong. A názáreti vajon puritán ember volt-e? *A Szentlélek és mi úgy döntöttünk, hogy ne tegyünk több terhet rátok annál, mint ami feltétlenül szükséges.*

Kováts József

RABTEMETŐ, SZEGED

1956 októberében ő volt megbízva a fölkelt fegyveres erők felügyeletével. 1958. október hatodikán végezték ki a Csillagbörtönben. Hogy elrettentő, egyben pozitív példát mutassanak: Szegeden a forradalmárok közül őt egyedül. Ha igaz, Kováts volt a legeslegutolsó halott, akit itt, a Rabtemetőben földeltek el. A rendszerváltás után nem találták meg a sírt. Üres koporsót rejt a Belvárosi temetőben a dízsírhely.

Csárdáskirálynő 1958: Lesz még szőlő, lesz még lány kenyér! A halálraítélt utolsó kívánsága az volt, hogy hozzanak neki szőlőt és friss kenyeret. Zsömlét kapott. És szőlőt.

Geniza

JÁNGORI ZSIDÓ TEMETŐ, MAKÓ

A betonkerítésen túl szántóföldek, tört száraz, szél kavarta csuhék. Betakarítva a kukorica. Benn, a vaskapun túl diónyi kavicsok kupacban, koszos műanyagflakonokban víz. A többi sírtól külön áll Vorhand Mózes főrabbi sírja a fölé emelt házikóval (vagyis *ohellel*). A szentszagú rabbi imái meghallgattattak, ami annyit jelentett, hogy a makói ortodoxok nagyobb számban tértek vissza az ausztriai munkatáborokból, mint az Auschwitzban megsemmisített vidéki magyar közösségek tagjai. Az idős főrabbit '44-ben verték agyon itt Makón kihallgatás közben a rendőrök. Akár az épület sufniája, úgy fest az *ohel* túloldalán a *geniza*; ideiglenes tárolóhelye ez a szakadt, elrongyolódott könyveknek és bármiféle írásnak, amik tartalmazzák az Úr nevének négy betűjét. A szél összevissza fúj, forog, mint egy szélkakas. Szakszerűen, rituálisan el kell temetni őket.

„Itt nyugszik/ Dr. Tóth Ernő/ 1907–1979”

ÚJVÁROSI REFORMÁTUS TEMETŐ, MAKÓ

Tavaly, mikor itt jártunk (ugyancsak halottak napja környékén), még állt a hant közepében az öreg fenyőfa: érdesen fölmeredve, fölkopaszodott törzse csupa gyanta. Az egyforma mellékutcákban anyósom nélkül tavaly se találtuk meg a temető hátsó bejáratát (küzdött a rákkal, de tavaly ilyenkor még jó fizikai állapotban volt, fogalmam sincs, miért mi jöttünk el helyette a temetőbe), ahonnan a két sírhoz a legrövidebb út vezet. Idén se, most azonban nem a főbejáratnál, hanem a másik hátsó bejáratnál lyukadtunk ki. Miután megindultunk a sírkövek között, tavaly a torzonborz fenyőfa segített a tájékozódásban, már messziről látszott, mint egy fölroppenő holló. Apjának ültette a fiú, aki a szomszéd sír betonfedele alatt nyugszik. A feleségem öt éves volt, amikor meghalt a nagyapja. A dédapját nem ismerte.

„Dombrádi Nagy Clarisse/ Szülei szemefénye:/ 1897–1902”

BELVÁROSI TEMETŐ, SZEGED

A kettőspont alatt a sírkő közepén ovális, szépiatónusú porcelánportré. Az apja kocsijának lovai taposták halálra. Bájos, hosszú hajú kislány, frufruval. Hazaért a Só-

hordó utcai házba apuskája, hát kiszaladt elé, de a bejárati lépcsősoron megbotlott, és a lovak alá esett. Az apa, városi rendőrfőkapitány, '48-as honvédtiszt, bizonyára kemény ember volt. Úr. Kislányos apa. Gyengéd. A lányaim óvodája. Ide hordom őket óvodába. A nagy házból feleségével kiköltöztek, és rendelkezett: az épület neveztesék *Clarisseum*nak, és mindig legyen benne gyerekzsivaj.

„Dr. Tóth Loránt/ 1910–1987/ és neje/ Faragó Mária/ 1932–2011”

ALSÓVÁROSI TEMETŐ, SZEGED

Miután lejárt Clarisse sírhelyének évszázados bérlete, és meghosszabbítását a távoli rokonok nem akarták vagy tudták kifizetni, a sírt a Belvárosi temetőben fölszámolták. A síremlék eltűnt. Később az alsóvárosi temetőben bukkant föl. Restaurálva. Az eredeti felirat és a porcelánkép ki lett takarva egy megfelelő méretű fekete márvánnyal. Gábrriel márványszobra áll a magas márványtalapzaton, bal karjára fölfekszik az angyali üdvözet hosszú szárú, fürtös lilioma, jobbában egyetlen leszakított virág. A temetőből kifelé tartva elhaladtam egy nagyvonalúra tervezett, évszázados kriptá mellett. Középkorú férfi állt a lépcsősor tetején, és a magas sárga füvet és gazt több helyen meggyújtotta. Ahogy visszanéztem, a sír teteje úgy lángolt, mint a máglya.

AKNAY JÁNOS: A PIROS RUHÁS ANGYAL, 1995